

Jongeriuscomplex deel 3

Fotoalbums in glas-in-lood

Fabrikant Jan Jongerius (1888-1941), ook bekend als Jan Ford, was een zeer succesvol ondernemer en zijn omgeving mocht dat ook weten. In 1938 kwam zijn voor die tijd opmerkelijke villa gereed aan de Utrechtse Kanaalweg, naar men aanneemt door Jongerius zelf gebouwd. Sinds de zomer van 2010 wordt deze villa, inmiddels rijksmonument, gerestaureerd, dankzij de Stichting 'Vrienden van het Jongeriuscomplex'.

Bij de restauratie van een pand als de villa komt heel wat kijken. Voor de meeste werkzaamheden zijn restauratiedeskundigen een voorwaarde. Of het nu gaat om de bouwkundige constructies, het herstel van de tuin, de stalen kozijnen of het verfwerk..., elke klus vereist een eigen deskundigheid. Dat geldt

zeker voor de restauratie van de glas-in-loodpanelen in het complex. Want niet alleen boven de hal en de galerij hangt een groot paneel in de lichtkoepel, ook in het voormalige kantoor getuigen de glas-in-loodafbeeldingen van het leven en werk van Jan Jongerius. Een modern fotoalbum is er niets bij!

Sterk vervuilde panelen

Het glas-in-lood moet destijds bij het betreden van de villa een verpletterende indruk hebben gemaakt. Werk van dergelijke afmetingen (3.50 x 7.50 meter) was vooral in een religieuze omgeving te vinden. Het paneel is sterk vervuilde, een uitgesproken uitdaging voor het Tilburgse Glasatelier Hagemeier. Dat werd door het architectenbureau, FBW Architecten Nederland uit Utrecht, benaderd.

Michiel van Sprang, projectmedewerker bij Glasatelier Hagemeier, herinnert zich zijn eerste bezoek aan de villa van

Jan Jongerius nog goed: 'Blij verrast', is zijn eerste commentaar: 'Loop je daar over zo'n uitgebreid industrieterrein, sta je ineens oog in oog met zo'n prachtig gebouw, met zijn symmetrie, met het gebogen glas in de gevels. Ik kom natuurlijk vaak op plekken waar (bijna) niemand meer komt. Dit bouwwerk hééft het, deze villa heeft heel veel. In vierkante meters is het voor ons geen grote klus, maar wel heel bijzonder.'

Het enthousiasme van Van Sprang werd nog groter toen hij kon constateren dat het glas-in-loodwerk in de villa in 'redelijk goede staat' was. 'Ik ben wel wat gewend, zie soms dramatische dingen, waarbij het glas al overleden is.'

Geloof, gezin, Ford en Utrecht

Zoals in een van de hoeken van het paneel te lezen is, heeft de Utrechtse kunstenaar Willem Mengelberg het glas-in-lood ontworpen. In 1937. Waar het in het leven van Jongerius om draaide, is in dit fotoalbum van ruim 26 vierkante meter duidelijk te zien: zijn geloof, zijn gezin, Ford en Utrecht. Centraal in de voorstelling zweeft God de Vader, omringd door engelen. Rondom is een aantal afbeeldingen te zien met verschillende onderwerpen. Zo is de villa in de steigers te zien, wordt zijn gezin afgebeeld met spelende kinderen en komt zijn bedrijf in beeld. Er is een voorstelling met vrachtauto's, er zijn telefoonmasten en gashouders in beeld. Ook de hovenier (zo begon Jongerius zijn carrière), tegen de achtergrond van de Utrechtse Domtoren, speelt een belangrijke rol. Uiteraard rijdt er ook een Ford.

Van Sprang: 'Gelukkig heeft de lichtkap het paneel beschermd. Alleen is de afbeelding erg vuil geworden, omdat de lichtkoepel zelf in slechte staat is. Via de kap heeft de ventilatie hoofdzakelijk vuil naar binnen gebracht. Hier en daar ontbreekt een glasscherf. Maar dat kunnen we allemaal goed herstellen. Het hele paneel wordt grondig schoongemaakt, waarna het weer vijftig tot honderd jaar mee kan. De kwaliteit van het werk is dermate, dat meer ingrepen niet nodig zijn.'

Toen Jongerius 25 jaar getrouwd was (1939), kreeg hij van zijn personeel voor zijn kantoor een glas-in-loodraam, bestaande uit 21 panelen die de zaken van Jan Jongerius afbeeldden uit de periode 1914-1939. Dit raam, dat zich nu nog in een kantoor van de huidige gebruiker (ministerie van Defensie) bevindt, zal ook door Glasatelier Hagemeier onder handen worden genomen. Michiel van Sprang is ook hier lovend over de kwaliteit, al heeft Defensie bij plaatsing van de panelen in de huidige setting gebruikgemaakt van stopverf en kit: 'Dat wordt nog lastig te verwijderen.' Voorlopig blijft dit fotoalbum in glas-en-lood nog daar hangen. In 2010 begon de restauratie van de villa met de demontage van het glas-in-loodplafond. Het terugplaatsen ervan wordt het schitterende sluitstuk.

Stand van zaken

Het dak van de villa zweeft weer en de nieuwe balkons kunnen, volgens de vereisten van de tijd, door de toekomstige gebruikers zonder gevaar worden betreden. De verf die Defensie over de plafond- en muurschilderingen heeft aangebracht, is tengevolge van vocht en kou gaan afbladderen. Hierdoor werden de voorstellingen duidelijker. Gelukkig dat alle ontwikkelingen digitaal worden vastgelegd, want er zijn ook schilderijen helemaal verdwenen.

Door afbladdering is ook de originele fel oranje-rode kleur van het plafond in de hal zichtbaar geworden, evenals de gouden bies erlangs en de groene wanden. Nu weten we in welke kleurrijke omgeving het glas-in-loodpaneel gehangen heeft. Momenteel wordt gewerkt aan de versteviging van de gevel, door het aanbrengen van muurbewapening. Jan Jongerius kon veel, maar van het werken met beton had hij niet veel kaas gegeten. Projectmedewerker Alice Hoogenhout: 'Af en toe denken we wel eens: het is een wonder dat de villa er nog staat!'

Deel 1 en 2 uit voorgaande afleveringen van *Luider kunt u lezen op onze website* www.linkedmedia.nl/magazines

6.

1. Detail paneel kantoor Defensie: producten van het bedrijf (foto: FBW Architecten)
2. Idem: herinnert aan een reis naar Afrika (foto: FBW Architecten)
3. Idem: de Fordgarage aan de Asch van Wijkskade in Utrecht (foto: FBW Architecten)
- 4 en 5. De restauratie in volle gang (foto's: Irma Gondrie)
6. Met het demonteren van het glas-in-lood begon de restauratie. (foto: Glasatelier Hagemeier).
7. Reconstructie kleuren van de centrale hal: de nieuwe omgeving van het glas-in-loodpaneel. (Foto: Irma Gondrie)

7.